



कृषकको लागि तथ्य पत्र नं. १० असार २०८०

धान बालीमा लाग्ने खैरो फड्के कीरा

परिचय :

तराईमा धानको प्रमुख शत्रु कीराको रूपमा खैरो फड्के कीरालाई Brown Planthopper (*Nilaparvata lugens* Stal) नामबाट चिनिन्छ । बढी आद्रता, खेतमा पानी, उष्ण वातावरण, पृथक रोपाइ समय भएको क्षेत्र, नाबो धानबाली, अत्याधिक युरिया मलको प्रयोग यस कीराको वृद्धि हुन उपयुक्त वातावरण हुन्छ ।

पहिचान, अनुगमन तथा क्षतिको प्रकार

- » यस कीराको बयस्क तथा बच्चा खैरो रंगको हुन्छन् । वयस्क पोथी फड्केमा दुई किसिमका पखेटा बिकसित हुन्छन् : छोटा पखेटा र लामा पखेटा (चित्र नं १) ।
- » बच्चा (निम्फ) वयस्क जस्तै हुन्छन् तर पखेटा पूर्ण विकसित हुँदैन (चित्र नं. २) ।
- » बत्तीको पासोबाट कीराको उपस्थिति पनि केही अनुगमन गर्न सकिन्छ । यदि धान बालीमा खैरो फड्केको एक बच्चा वा वयस्क गाँजको प्रति सरा भन्दा बढी भएमा र मीत्रजीवको संख्या कमी भएमा व्यवस्थापनका उपायहरू तत्काल अपनाउनु पर्दछ ।
- » वयस्क तथा बच्चा दुवैले पातको फेदबाट रस चुसेर खान्छ ।
- » सुरु अवस्थामा यसको आक्रमणबाट गाँज कम आउने र बोट होचो हुने हुन्छ । सामान्यतया सुरुमा तल्ला पातहरू र पछि माथिल्ला पातहरू पहेला भएर जान्छन् (चित्र नं ३) ।

- » चित्र नं. ४ मा देखाएजस्तै अन्तमा पुरै धानका बोटहरू चक्ला चक्ला गरी सुकेर मर्छन् जसलाई होपर बर्न भनिन्छ । धेरै लागेको ठाउँमा काँचुली फेरेका सेता खोस्ता पानीमा तैरिएको देखिन्छ ।

व्यवस्थापनका उपायहरू

- » गाउँमा फरक फरक समयमा धानको रोपाई नगर्ने । एक दुई हप्ता भित्र सबै ठाउँमा रोपाई सकाउने ।
- » रसायनिक मलको सन्तुलित मात्रामा सिफारीस दरमा प्रयोग गर्ने । बाक्लो रोपाई नगर्ने । धानको बेर्ना २० से.मी.को फरकमा रोप्ने ।
- » विषादीको अनावश्यक रूपमा प्रयोग नगर्ने । खैरो फड्के सहन सक्ने जात मकवानपुर १ वा मसुली जात लगाउने ।
- » कीराको समस्या देखिएको वेला खेतको पानी ३-४ दिनको लागि निकास गर्ने । खेतमा पानी पुनः राखी फेरि निकास गरी चार पाँच दिन खेत सुख्खा राख्ने गरी सिंचाईको व्यवस्था गर्ने ।
- » नीमजन्य विषादी ०.३% २ देखि ३ एम.एल. वा एसीफेट ७५% एस.पी. २ ग्राम वा बुप्रोफेजिन २५% एस.सी. १.५ एम.एल. वा फिप्रोनिल ५% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा वा इथोफेनप्रक्स १०% ई.सी. १.५ एम.एल. प्रति लिटर वा इमिडाक्लोप्रिड १७.८% एस.एल १ एम एल ३ लिटर पानीमा वा डिनोतोफ्युरान २०% १ ग्राम ३ लिटर पानीमा वा थायामोकजाम २५% डब्ल्यु.जी. १ ग्राम ५ लिटर पानीमा वा फ्लोनिकामिड ५०% डब्ल्यु.जी १ ग्राम ३ लिटर पानीमा मिसाई धानको फेदमा पर्ने गरी छर्ने ।
- » धानको बालामा दुध पसिसके पछि विषादी छर्नुको केही अर्थ रहन्दैन ।



चित्र १. बयस्क खैरो फड्के (दायाँ:छोटा पखेटा र बायाँ: लामा पखेटा)
श्रोत: <http://www.academic-accelerator.com>



चित्र २. फेदमा खैरो बयस्क र निम्फ
श्रोत: <http://www.knowledgebank.irri.org>



चित्र ३. माथिको पात पहेँलन्दै
श्रोत: www.cpsskerala.n/OPC/pages/ricePestbrownplant.jsp#Symptoms



चित्र ४. चक्ला चक्ला गरी सुकेका धान बाली (होपर बर्न)
श्रोत: <http://www.knowledgebank.irri.org>

नोट: जीवनाशक विषादीको पर्सनु पर्ने अवधिलाई मध्यनजर गरि सुरक्षात्मक उपायहरू अपनाएर मात्र विषादीको प्रयोग गरौं ।

तयारकर्ता:
विवेक सुनार
बाली संरक्षण अधिकृत



नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय
कृषि विभाग
केन्द्रीय कृषि प्रयोगशाला
हरिहरमवन, ललितपुर

सम्पादन:
राजिवदास राजमण्डारी
वरिष्ठ बाली संरक्षण अधिकृत